

A. S. Puškin: *Evžen Oněgin*

Rozebíratí podrobně dnes velebáseň Puškinovu nemělo by smyslu: dávno již oceněna jest její básnická i umělecká jedinečnost. Stačí snad tedy, řeknu-li zde, že v ní již jest cele vyvinuto to vysoké typotvorné umění, které jest odtud silou vši veliké ruské tvorby literární: všecko, co přišlo po ní, byť to i Dostojevskij byl, jest jí v tomto smyslu poplatné. A zde již jest také široká duše ruská, odvažující se na povážlivé a nejpovážlivější a přitom podivuhodně klidná, skoro flegmatická: jako by měla vědomí, že opírá se o neselehávající lásku boží; a zde také již ten jedinečně intensivní cit životný, šlechtěný a krocený tuchou krásy duševní a mravní, a zde již také mužná zhrda duše opravdu svobodné, jež dobrala se záhy meze a dna světa hmotného a touží za něj.

Blah, od hodů kdo zavčas spěchá,
kdo neobráti vzhůru dnem
číš se pěnivým nápojem,
kdo román nedočtený nechá
a může rozloučit se s ním
jak já zde s Oněginem svým.

Ne, ani řádka nezastarala v tomto díle a všecko hoří novostí, mládím, krásou, silou a výrazem jako v první den.

Tento překlad jest druhé řešení téhož úkolu V. A. Jungem. Již první verše jeho, vydaná tuším před dvaceti roky, přes to, že trpěla mnoho i tím, že překladatel, žijící tehdy v Americe, nemohl čísti korektury, byla nadprůměrná. Dnešní však jest opravdový umělecký čin: jadrný i líbezný, vážící z hlubokých jazykových zdrojů, snoubící šťastně tvůrčí volnost s věrností a oddaností duchu i stylu.

Jediný jest kámen úrazu při této publikaci, dekorace Štáflova. Pokud ozdoboval p. Štáfl knihy jako jest Horského „Pštroší péro“, nedalo se konečně nic proti němu namítati: zde nic nezkazíš, dělej co dělej. Ale i dekoratérovi tisíckrát silnějším, než jest p. Štáfl, měla by se zachvěti ruka, dříve než sahne po této básni.

Největší zdrželivost, nejmenší vtíravost má býti zde samozřejmým požadavkem každého člověka jemně citícího. Pan Štáfl dekoroval těžkým košíkem, z něhož vytékají květiny a listoví, každou stránku; to není sice nic ani nového ani příjem-

ného, ale konečně snese se to. A snese se i stínová silueta hlavních figur v rámečku před každým zpěvem; jest možno přimhouřiti nad tím zrak jako nad narážkami na empire, v níž se báseň Puškinova dějstvuje. Ale čeho není možno rozhodně sněsti, jsou figurální komposice, které vložil p. Štáfl za titulní list každého zpěvu: jsou výtvarná chudoba sama.

Mladá generace německá

Od září 1913 vychází v Lipsku nová literární revue německá, městičník Die weissen Blätter, orgán mladé generace německé, která touží vystřídati generaci Bahrovu, Hauptmannovu, Wedekindovu, Dehmelovu, Georgovu, Altenbergovu, tedy vesměs mužů, kteří dovršili nedávno padesátku; za tiskem stojí muži asi mezi 35.—24. rokem, jako Herbert Eulenberg, Franz Blei, René Schickele, Franz Werfel, z Pražanů Max Brod a Otto Pick. V čele přináší první číslo programovou stat „O rázu nadcházející literatury“, v mnohém velmi pozoruhodnou, která stojí za velmi podrobnou parafrázi. Nejprve účtuje se s dobou odcházející a vystihuje se velmi správně v jejím rázu i v jejích slabínách. Byla to doba, „v níž naprosto dominovaly ideály světa měšťansko-kapitalistického, za něž jest pokládati i ideály socialistické: blahobytu na zemi jako cíle a posledního nebe dožadovali se pro „všecko, co má lidskou tvář“ — a dožadovali se jich tím nálehavěji, čím výše byla ceněna tato hodnota blahobytu a ceněna jako hodnota výlučná a jediná. Bylo mnoho revolučního pathosu proti kapitálu u jednotlivců a pro kapitál u všech: za kapitál se nešlo. Sociální otázka seděla jako harpuna v těle a lidé zakrváceli se na ni. Poslední zbarvení vody růžovou červení jest ještě v mnohých mladých lyrických těchto dnů, kteří však počínají již resignovati, tím, že necítí již nepřijemné kontrasty, nebo tím, že dělají z vysokých pecí a aeroplánů novopathetickou romantiku, tak vnějškovou, jako byla romantika starší, která sentimentalizovala v hradních zříceninách v břečtanu a ve hřbitovech se smutečnickými urbami. Tolik, co citu se týče: člověk nebyl nic než sociální.“

„Pokud jde o myšlení, dávaly tak zvané exaktní vědy každý žádoucí podnět, abys se vzpružil duchově. Zrušily přírodopisně komplex člověka a získaly tak jiný komplex, totiž soubor organických funkcí, jakého bylo právě třeba, aby vydal potřebná zvířata, která měla se sociálně organisovati, jejichž nejdůležitějším orgánem jest břicho a nejvýznačnější funkcí trávení. Filosofie kapitulovala; jako Paulsen směšně doživořila do smrti; jinak vydávala směnky, znící na vědy; řekla třeba, barva jest funkcí sítnice a poslala tak tazatele k fyziologii; nebo jest funkcí výchvějné amplitudy světla a poslala jej k fysice. Promyslíti se k fenomenu neměla ani odvahy, ani talentu.“

„Pokud se týče víry, stahovali, jak již poznamenáno, nebe na zem — opáčně než dělo se posud — a měli nadto „svého boha v sobě“; součet všech těchto vnitřních soukromých bohů byl liberálně pohnutý monismus s náladou nedělního kazatele.“

„V oblasti estetické byli lidé tak opojeni „novostí“ látky, že musili vzdáti se toho, dáti jí formu. A z tohoto vzdání se vytvořili si jakéhosi druhu teorii, určenou asi mstivosti barbarovou, která viděla a hlásala v beztvarosti novou formu nebo vlastní formu všeho nového.“

Takové byly ideály, taková kriteria doby odcházející, která za třicet let vydala „mnoho knih, ale žádné dílo“. Jednotlivců v této odcházející době nedotýká se však tento odsudek v této příkrosti. Spravedlivě a s jemným taktem uznává nová generace v Bahrovi, Hauptmannovi, Wedekindovi a ostatních mnoho cenného a hodnotného, ale tyto hodnoty nejsou již hodnotami jejich a byly ostatně naplněny v dokonalosti a ryzosti mnohem větší ve Flaubertovi, Dostojevském, Whitmanovi. A cizí jest zejména mladé generaci nárokovost generace minulé, která se bludně domnívala, že stvořila moderní literaturu. Mladá generace se neklame: „Všecko zbývá, aby bylo vykonáno teprve. Kdo byl by dosti opovážlivý, aby literární činy těchto posledních třiceti let postavil hrdě vedle kterékoli minulé krásné doby německého písemnictví? *Jen nejpěšší skromností možno se z toho učiti*: a k ní hlásíme se jako k nejlepšímu údělu svému. Ti, kdož psali své první knihy před třiceti léty, odstranili boha i bohy — jest to snad proto, že jejich konání bylo odepřeno posvěcení? Poněvadž neměli míry, učiniti míru ze sebe — nedopustili se opovážlivosti?“

Naproti této minulé, záporné, duté, titánsky naladěné generaci materialisticko-vědecké staví mladí své klady, své ideály, své hodnoty: *skromnost a pokoru ve všem všudy jako vlastnost mravní a náboženskou*. Nový náboženský a mravní svět, cítí, dnes vzniká; v tomto světě zapustí kořeny bude první jich starostí, pak teprve buď zpíváno! Proto chtějí pracovati „s velkou píli a bez řečí“. Nebudou sociální, ale *bratrští*; ne vykupitelští, ale *zbožní, zbožní v tradičním smyslu slova; nebudou objevovati látek a vytrubovati je s fanfárami!* Atd.

Takový jest obsah a tenor německé stati, nad níž není možná nezamyslití se.

Německá mladá generace ukazuje se v ní mnohem, mnohem zralejší a opravdovější než mladá generace česká. Mladí Němci přistupují, a to jest nejprve významné, k dílu literárnímu s pokorou a skromností, kde obdobná mladá generace česká nadržává se do mesianistické pózy a vytrubuje s fanfárami svou samospasitelnost. A víc: německý programový článek ukazuje i, *jak zastarali a šosdětli jsou naši nejmladší*, neboť to, co chtějí a oč usilují — výlučně sociální pojmání člověka, přírodní mechanická a t. zv. exaktně vědecká inspirace, nové časové látky, bezbožecký pathos, nová „forma“ do beztvorosti uvolněná — *to všecko zahrhuje mladá generace německá jako charakteristické znaky generace staré, generace odcházejících padasátníků!* A bezděky dostává se tak i dosti učinění našemu listu, který první a jediný, přes všecko odium nepopulárnosti, ukázal na osudné vnitřní rozpory a povrhnosti, na rězky příjemné časové bludy, předsudky a klamy, na naturalistickou pohodlnost a rozvrácenost našich t. zv. mladých!

*V tomto programovém článku jsou místa opravdové odvahy, která jest dezerou umělecké i lidské moudrosti, o níž nezdálo se ani našim literárním frazérům, odkoukavším si od našich politiků a novinářů surovou taktiku a hrubou demagogii. *Tito* mladí opravdu myslí, jsou opravdoví *umělci a básníci*, kde naši mladí vycházejí na lov za úspěchem a za úspěchem nejbližším a nejhlučnějším! Opravdoví tvůrce nemůže nikdy koketovati s předsudky a slabostmi doby, ucházeti se o její přízeň tak neomaleně, nabízetí se jí tak kupecky, jako činí naši t. zv. nejmladší: toho dovede jen literární šplhavec. A výsledky jsou také podle toho: kdežto naši t. zv. mladí nemají skoro díla, které by ztělesňovalo jejich teorii, má německá mladá generace za sebou již tvorbu ne snad velkou, ale častnou, opravdovou, *svou*, jadrnou — ne odvary cizích děl, ne výrobky podle cizích formulek a receptů. Všecky pří-

spěvky, které uveřejnily posud Die weissen Blätter, jsou opravdové projevy *osobnosti*, ne cihly z jedné pece, podepisované různými jmény.

A ještě cos i stojí za zmínku v této souvislosti. Čtenář povšimni si ostrého slova o monismu, jistě kritického a dobře zdůvodněného. U nás monism stává se oficiálním světovým a náboženským názorem jedné politické strany a zcela patrné jest již nebezpečí, že každý spisovatel, v němž nenalezne kritika této strany monism, bude házen mezi staré železo, bude pokládán za zpátečníka a ducha nemyslivého. Proti tomuto jest již věru nejvyšší čas protestovati a ukázati, jak věc se vpravdě má. Prof. Mareš v řadě důmyslných článků odkryl vnitřní rozpory monismu energetického, problematičnost jeho jako koncepce vědecké. *V literatuře, v tvorbě básnické* možno jest mluviti o monismu v dvojím smyslu: Nejprve jako *o víře, o přesvědčení*, které inspiruje básníka-tvůrce; v tomto smyslu má monism *lutě* hodnotu, ne větší a ne jinou, než kterékoli jiná víra náboženská (a není vpravdě ničím jiným než věrou, vyslovenou terminologií přírodopysnou). Po druhé: může býti i *koncept básnického díla* a zde jest třeba připomenouti, že může býti adekvátním stylem děl lyrických, meditací, jimiž básník zrcadlí kosmos, zahloubává se do něho, splývá s ním. Ale nikdy nevysloví se jím na př. vývoj dějinný ve své dialektice, nevysloví se jím dramatické boje a sváry lidské bytosti, krise osobnostní, aniž společenské; zde bezesporně může jen *dualism* nebo *pluralism* býti pojetím úměrným a účelným.

Nezmiňuji se o tom, že pluralism jako koncepce vědecká jest mnohem bezpečnější, mnohem prostší vnitřních kontradikcí. Upozorňuji zde jen, že *pro poesii* jest koncepcí nutnou, bytostnou, a že v tomto smyslu byl znám všem velikým básníkům a tvůrcům minulosti. Dnes *Rosny starší*, veliký moderní romanopisec francouzský, hájí velmi šťastně pluralism proti monismu i dualismu a očekává mnoho od něho v budoucnosti; dvacátý věk podle něho bude pluralistický. Není pochyby, že, má-li ráz příští literatury býti dramatický, neobejde se bez dualismu a pluralismu.

Jakub Deml o Dětských srdcích Růženy Svobodové

Jakub Deml, kněz a básník (a zásluhou jeho zůstane již, že uskutečnil první a jediný posud v Čechách v této ryzosti sloučení obojího pojmu, který se posud před ním u nás nikdy úplně neprolnul a neprolne pravděpodobně po něm již nikdy), vydal novou deníkovou knihu „Pro budoucí poutníky a poutnice“, knihu, jak je píše již a *smí* psáti jen on — opravdu *smí* psáti jen on, neboť i věci nejdrobnější a zdánlivě nejvšednější, dotkne-li se jich jeho srdce *silnou* láskou milující, proměňují se v celky básnické nutnosti a výraznosti, ale zůstaly by zlomkovitou třští pod jiným *slabším* zařkadlem. Tedy: knihu deníkovou, kde zaznamenává s právnickou akribií všecka akta svého nekonečného procesu se svou vrchností církevní, který bude jednou hanbou několika episkopátů moravských a českých, a řekl bych hanbou celé církve, kdybych nepsal o muži, jenž svou hrdost vložil v pokoru a poslušnost před touto institucí, svou korespondenci, své meditace, sny a tuchy zmocněnějšího života duchového, své verše původní a přeložené, své dojmy ze současných lidí i knih. Tak zapsal si také dojmy z knihy „Dětská srdce“ a otiskl je na str. 247 své nové publikace, odkudž je opisují já, poněvadž dávno nečetl jsem kritiky tak *správné*, tak jasně vidoucí, tak pronikající ke kořenům bytosti autorovy.